

ВІДГУК

рецензента на дисертаційну роботу

Лаби Альони Юріївни

на тему

«Фінансово-правова відповідальність органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Аналіз дисертації А.Ю. Лаби, зокрема її змісту, анотації, вступу, висновків, а також наукових публікацій за темою дослідження, дає підстави стверджувати, що авторкою здійснено глибоке наукове опрацювання обраного питання. У роботі чітко простежується наукова новизна, обґрунтовано положення, узагальнення та висновки, які виносяться на захист. Це свідчить про досягнення поставленої мети дослідження та високий рівень виконання роботи як у науковому, так і в методологічному аспектах. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висуваються до дисертацій за спеціальністю 081 «Право».

Актуальність тематики дослідження. Виконана А.Ю. Лабою дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є своєчасною в умовах проведення глибоких політико-правових реформ в Україні, зокрема у сфері децентралізації, і необхідністю розширення повноважень органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) у сфері публічних фінансів. Обрана тема дослідження є надзвичайно актуальною, має як теоретичну, так і прикладну цінність, що чітко й переконливо обґрунтовано авторкою у вступі до дисертаційної роботи.

Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, варто зазначити, що актуальність обраної тематики зумовлена необхідністю перегляду ролі ОМС у публічно-фінансовій системі держави, забезпечення ефективного інституційного балансу між автономією і підзвітністю, а також потребою адаптації фінансово-правових механізмів до викликів реформ у сфері децентралізації, фіскальної політики та антикорупційної стратегії. Авторка

вперше на рівні сучасної української правової доктрини здійснила комплексне теоретико-прикладне дослідження інституту фінансово-правової відповідальності ОМС у контексті процесів децентралізації публічної влади в Україні. Здобувачкою розкрито ключові положення, що стосуються правової природи, структури, підстав та механізмів реалізації відповідальності ОМС у сфері управління публічними фінансами, а також її взаємозв'язку із системою фінансового контролю та правовим статусом територіальних громад. Дисертаційне дослідження є вагомим внеском у розвиток теорії фінансового права, зокрема – у формування концепції юридичної відповідальності у сфері публічних фінансів.

Дане дослідження є актуальним, оскільки відповідає Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, схваленої Постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21, та виконане в межах наукових тем Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права ПЗВО «Київський міжнародний університет» «Тенденції розвитку сучасної правової науки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти» (номер державної реєстрації 0120U100413) та «Сучасні виклики міжнародно-правових відносин і роль України у формуванні світового правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U000743).

Наукова новизна положень і висновків дисертаційного дослідження. Ознайомлення зі змістом дисертації А.Ю. Лаби надає підстави для констатації, що вона є одним із перших на доктринальному рівні обґрунтованим авторським баченням правової природи фінансово-правової відповідальності ОМС як суб'єктів публічної фінансової діяльності, де розкрито її зміст, функціональне призначення, процесуальні особливості реалізації та взаємозв'язок із інституційною структурою державного фінансового контролю в контексті забезпечення законності, прозорості та належного врядування у сфері публічних закупівель. Наведені у вступі положення коректно сформульовані та є новими, обґрунтовано структурованими за рівнем новизни,

визначеним здобувачем термінами «уперше», «удосконалено», «дістали подальшого розвитку». Основні елементи новизни включають:

1. Уперше здійснено комплексне теоретико-правове дослідження фінансово-правової відповідальності ОМС як самостійного інституту публічного права в умовах децентралізації, з урахуванням особливостей їх статусу як суб'єктів публічних фінансів та адміністративного управління.
2. Уперше обґрунтовано авторську концепцію фінансово-правової відповідальності ОМС в контексті моніторингу публічних закупівель, визначено її зміст, ознаки, функції та місце в системі публічного фінансового контролю.
3. Уперше запропоновано концептуальні підходи до вдосконалення механізму реалізації фінансово-правової відповідальності ОМС, що включають нормативну, інституційну та процесуальну модернізацію з урахуванням міжнародних стандартів належного врядування у сфері публічних фінансів.
4. Удосконалено правове визначення поняття фінансово-правової відповідальності ОМС шляхом конкретизації його ознак, структури та відмежування від суміжних видів юридичної відповідальності, з урахуванням специфіки їх публічного статусу та функціонального призначення в системі публічних фінансів.
5. Удосконалено доктринальне осмислення можливостей адаптації зарубіжного досвіду (Німеччини, США, Болгарії) щодо інституцій фінансового контролю, форм відповідальності та процедурних гарантій, що дозволило обґрунтувати пропозиції щодо гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами належного врядування у публічному секторі.
6. Набули подальшого розвитку теоретичні підходи до розуміння сутності та функціонального призначення фінансово-правової відповідальності ОМС як інструменту забезпечення бюджетної дисципліни,

законності у сфері публічних фінансів і реалізації принципу підзвітності публічної влади.

Оцінка змісту, структури та методології дисертації. Достовірність положень дисертації, у яких конкретизовано наукову новизну, забезпечується обґрунтованими посиланнями на наукові праці українських учених (В.Б. Авер'янова, А.Ю. Бабенко, М.А. Бейгул, О.С. Бісюк, Н.А. Братішко, А.В. Виходець, С.С. Вітвіцький, О.П. Гетьманець, В.В. Горий, О.В. Джафарова, О.О. Дмитрик, О.Ю. Дрозд, К.В. Журавльова, А.Й. Іванський, А.М. Касьяненко, Л.М. Касьяненко, Ю.М. Кириченко, В.О. Кібець, К.Е. Косяченко, А.С. Літвінцева, А.І. Суббот), а також використанням широкої джерельної бази (229 найменування), включаючи нормативно-правові акти, статистичні дані та аналітичні звіти. У дисертаційному дослідженні А.Ю. Лаби вдало сформульовано теоретичні положення, зокрема актуальність теми, мету і завдання, об'єкт (суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації фінансово-правової відповідальності ОМС в системі публічного фінансового контролю в умовах децентралізації) і предмет (нормативно-правові засади, теоретичні конструкції, інституційні механізми та правозастосовна практика реалізації фінансово-правової відповідальності ОМС в Україні в умовах децентралізації) дослідження. Аналіз змісту дисертації свідчить, що сформульовані мета і завдання дослідження повною мірою досягнуті.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів із дев'ятьма підрозділами, висновків та списку використаних джерел. Виклад змісту є логічним і послідовним. Дисертація складається зі вступу, у обґрунтовано вибір та актуальність обраної теми, визначено об'єкт і предмет, завдання, методологічну і теоретичну основи дослідження, методи дослідження, розкрито наукову новизну отриманих результатів та особистий внесок здобувачки, наведено дані щодо апробації результатів дослідження на конференціях та в публікаціях.

У першому розділі здійснено загальнотеоретичне обґрунтування фінансово-правової відповідальності як особливого виду юридичної

відповідальності. Визначено її правову природу, предметну специфіку, галузеву належність та відмежування від суміжних форм відповідальності (адміністративної, дисциплінарної, цивільної). Визначено, що фінансово-правова відповідальність не є похідною від адміністративної, а має самостійне нормативне підґрунтя, власну структуру правопорушення та специфіку правових наслідків. Другий розділ присвячено правозастосовному аспекту функціонування інституту фінансово-правової відповідальності ОМС в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. Визначено склад фінансового правопорушення, що включає об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону, із врахуванням особливостей юридичного статусу ОМС як публічних корпорацій. Особливу увагу приділено принципам відповідальності – законності, підзвітності, пропорційності, превентивності – та їх імплементації у національне законодавство. У третьому розділі досліджено перспективи вдосконалення правового регулювання фінансово-правової відповідальності ОМС з урахуванням міжнародного досвіду та європейських стандартів. Здійснено порівняльно-правовий аналіз моделей притягнення ОМС до фінансово-правової відповідальності, що функціонують у правових системах низки зарубіжних країн, з метою визначення перспектив їх запозичення в українське законодавство. Усі розділи органічно взаємопов'язані та мають внутрішню логіку викладу матеріалу.

Дисертація виконана з використанням юридичної термінології, відповідних правових понять і збалансованою структури щодо розкриття теоретичного та практичного матеріалу. Враховуючи стратегічний курс України на інтеграцію до правового простору ЄС, результати дослідження становлять наукову і практичну цінність у процесі правової адаптації, імплементації європейських стандартів та підвищення доброчесності управління публічними фінансами на місцевому рівні. Дослідження завершується логічними та аргументованими висновками, які узагальнюють результати комплексного теоретико-правового дослідження фінансово-правової відповідальності ОМС в умовах децентралізації влади, розкривають

ключові положення, що стосуються правової природи, структури, підстав та механізмів реалізації відповідальності ОМС у сфері управління публічними фінансами, а також її взаємозв'язку із системою фінансового контролю та правовим статусом територіальних громад.

Основні положення і висновки в опублікованих працях здобувача.

Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені здобувачем у п'ятьох наукових публікаціях, які відповідають темі дослідження.

Усі публікації виконані здобувачем одноособово, відповідають вимогам до фахових видань і конференційних матеріалів, повною мірою відображаючи результати дослідження. Анотація дисертації оформлена відповідно до чинних вимог і розкриває основні положення роботи.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження. Одержані результати мають як вагоме теоретичне, так і прикладне значення. У теоретичному аспекті дисертація становить суттєвий внесок у розвиток фінансово-правової науки, зокрема в частині формування цілісного уявлення про фінансово-правову відповідальність ОМС як інституту публічного права. Запропоновані автором положення поглиблюють існуючі наукові підходи до розуміння змісту, принципів, суб'єктного складу та процесуальних аспектів відповідальності у сфері публічних фінансів. Вони можуть бути використані як основа для подальших наукових досліджень з питань фінансового контролю, адміністративно-правових засад децентралізації, а також правового регулювання публічних закупівель.

Практичне значення дисертації виявляється у можливості її застосування в різних сферах юридичної діяльності. Зокрема, положення роботи є актуальними для нормотворчої практики – при підготовці проектів законодавчих та підзаконних актів у сфері регламентації контролю та відповідальності ОМС за порушення фінансової дисципліни. Авторські пропозиції можуть бути корисними для вдосконалення процедур моніторингу

публічних закупівель, а також діяльності органів державного фінансового контролю.

Результати дослідження також мають значення для правозастосовної практики: вони можуть бути використані органами фінансового контролю, місцевого самоврядування, аудиту, а також ініційованні процесів притягнення до юридичної відповідальності.

Крім того, напрацювання дисертації можуть бути ефективно використані в освітньому процесі при викладанні курсів з фінансового, адміністративного права, а також з дисциплін, пов'язаних із публічним управлінням та фінансовим контролем. Підготовлені матеріали становлять цінність і для програм підвищення кваліфікації службовців органів державної влади та місцевого самоврядування.

Окремо варто підкреслити потенціал дисертації у сфері просвітницької діяльності, особливо в контексті підвищення фінансово-правової обізнаності посадових осіб ОМС, депутатів місцевих рад, громадськості та інших учасників бюджетного процесу. Системний і доступний виклад основних правових інструментів контролю й відповідальності дозволяє формувати належне правове розуміння ролі місцевої влади у сфері публічних фінансів.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають багатовекторне застосування, що підтверджує її значущість як для розвитку фінансово-правової науки, так і для правотворчої, правозастосовної, освітньої та просвітницької діяльності.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, у якому відображені власні ідеї та напрацювання автора, що дозволило вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані ідеї та положення науковців мають відповідні посилання і застосовані для підкріплення ідей автора.

Дискусійні питання і зауваження. Віддаючи належне здобуткам дисертаційного дослідження А.Ю. Лаби, разом з тим, не можна не звернути

увагу на деякі висновки та твердження, що потребують уточнення чи додаткової аргументації:

1. У роботі подається загальна характеристика механізму фінансово-правової відповідальності ОМС, однак недостатньо висвітлено співвідношення колективної відповідальності органу (як юридичної особи публічного права) і персональної відповідальності посадових осіб, які приймають конкретні управлінські чи фінансові рішення. Це питання є особливо актуальним у світлі принципу індивідуалізації юридичної відповідальності та з огляду на часті випадки політизації притягнення до відповідальності органів місцевої влади. Розмежування підстав і процедур застосування санкцій до юридичної особи й фізичних осіб-посадовців могло б поглибити юридичну конструкцію, підвищити точність авторських висновків і сприяти формуванню ефективної моделі фінансової відповідальності в умовах децентралізації.

2. У дисертаційному дослідженні обґрунтовано висвітлено значення моніторингу публічних закупівель у системі фінансового контролю. Водночас доцільним було б глибше проаналізувати потребу реформування правового регулювання цього механізму на місцевому рівні, особливо в контексті децентралізації та розвитку ризик-орієнтованих підходів. Зокрема, варто було б звернути увагу на: законодавчу невизначеність меж та підстав моніторингу щодо закупівель ОМС; співвідношення моніторингу з іншими формами фінансового контролю; можливість запровадження європейських моделей превентивного нагляду. Такий аналіз посилив би практичну цінність дисертації та сприяв би формуванню цілісного бачення інституційного реформування механізмів закупівельного контролю.

3. У дисертаційному дослідженні подано низку концептуально важливих пропозицій щодо вдосконалення фінансово-правового регулювання відповідальності органів місцевого самоврядування. Водночас окремі з цих пропозицій сформульовано на загальнонормативному рівні, без урахування специфіки регіонального різноманіття, яке об'єктивно існує в системі

місцевого самоврядування України. Доцільним видається деталізувати запропоновані законодавчі ініціативи з урахуванням фінансово-економічної спроможності різних типів громад (міських, сільських, селищних), відмінностей у підходах до бюджетного планування, а також специфіки правозастосовної практики в умовах прикордонних, дотаційних або воєнно-загрожених регіонів. Такий підхід дозволив би посилити практичну релевантність та адаптивність запропонованих механізмів, забезпечити їх відповідність принципу субсидіарності та сприяв би ефективнішому правовому регулюванню у сфері фінансової відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах функціонування децентралізованої моделі публічних фінансів.

Усі зазначені зауваження жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки представленого дисертаційного дослідження. У роботі на високому науковому рівні розглянуто складні правові проблеми, обумовлені темою, і висуваються цікаві наукові пропозиції.

Висновок щодо відповідності дисертації нормам. Дисертація Лаби Альони Юріївни на тему «Фінансово-правова відповідальність органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини і практики вітчизняної юридичної науки.

Вважаю, що новизною, актуальністю, обсягом та практичним значенням дисертація Лаби Альони Юріївни на тему «Фінансово-правова відповідальність органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»,

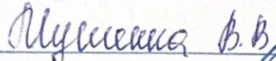
затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. Її авторка, Лаба Альона Юріївна, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ РЕЦЕНЗЕНТ:

завідувач кафедри теорії права,
міжнародного права та приватного права
Київського міжнародного університету
доктор юридичних наук, професор

 Віктор МУШЕНОК

Власноручний підпис

 В.В. Мушенок

Завідувач кафедри

 Заслужений юрист України

